

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

ВІТАЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ ЧЕРНЕГА

**ПРОБЛЕМИ
ТА ПОТЕНЦІАЛ МЕХАНІЗМУ
ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН**

Монографія

Київ
Видавництво Ліра-К
2022

УДК 347.6.02/.03(477)(02)
Ч-69

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного вищого навчального закладу
«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
(протокол №9 від 28.04.2022 р.)*

Рецензенти:

ГРИНЬКО Світлана Дмитрівна – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри цивільного права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова;

ТРУБА Вячеслав Іванович – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, ректор Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

ШИМОН Світлана Іванівна – доктор юридичних наук, професор, заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри підприємницького та корпоративного права Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Чернега В. М.

Ч-69 Проблеми та потенціал механізму правового регулювання сімейних відносин : монографія. Київ : Видавництво Ліра-К., 2022. 508 с.
ISBN 978-617-520-285-2

Монографію присвячено проблемам та потенціалу механізму правового регулювання сімейних відносин. У праці визначено стан наукової думки щодо механізму правового регулювання сімейних відносин та його іррелевантність із запитами (потребами) часу, а також представлено авторську візію правового регулювання сімейних відносин і поняття, ознаки та «архітектоніку» його механізму. Як в статичці, так і в динаміці осмислено кожен складник (норми сімейного права, правові звичаї, сімейні договори та домовленості; юридичні факти; сімейні правовідносини; акти здійснення і захисту сімейних прав та інтересів і виконання обов'язків; правову свідомість; правову культуру) механізму правового регулювання сімейних відносин. Окреслено розвиток доктрини сімейного права та її вплив на законодавця та суб'єктів правозастосування, а також розкрито вплив судової практики в сімейних справах на формування і реалізацію норм сімейного права. Сформовано низку пропозицій, спрямованих на розвиток норм сімейного права («підмурка» механізму правового регулювання сімейних відносин).

Монографію адресовано науковій, науково-педагогічній, суддівській, адвокатській спільнотам, посадовим особам органів державної реєстрації актів цивільного стану, опіки і піклування, суб'єктам законодавчої ініціативи, докторантам, здобувачам вищої юридичної освіти, а також іншим особам, увага яких сфокусована на феномені механізму правового регулювання сімейних відносин.

УДК 347.6.02/.03(477)(02)

ISBN 978-617-520-285-2

© Чернега В. М., 2022

© Видавництво Ліра-К, 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	5
ІНТРОДУКЦІЯ	6
РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНА МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН	11
1.1. Стан наукової думки щодо механізму правового регулювання сімейних відносин та його іррелевантність із запитам (потребама) часу	11
1.2. Візія правового регулювання сімейних відносин і поняття, ознаки та «архітектоніка» його механізму	23
РОЗДІЛ 2. НОРМИ СІМЕЙНОГО ПРАВА ЯК «ПІДМУРОК» МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН	47
2.1. Поняття, ознаки, види і типи норм сімейного права.....	47
2.2. Застосування до регулювання сімейних відносин актів цивільного законодавства.....	96
2.3. Застосування аналогії закону до регулювання сімейних відносин	107
2.4. Спеціалізовані (атипові) норми сімейного права	111
РОЗДІЛ 3. ПРАВОВІ ЗВИЧАЇ ТА ЗАСОБИ САМОРЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН.....	200
3.1. Правові звичаї в механізмі правового регулювання сімейних відносин.....	200
3.2. Сімейні договори та домовленості	210
РОЗДІЛ 4. ЮРИДИЧНІ ФАКТИ, СІМЕЙНІ ПРАВА Й ОBOB'ЯЗКИ В МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН	233
4.1. Юридичні факти як складник механізму правового регулювання сімейних відносин.....	233

4.2. Унікальність сімейних правовідносин	237
4.3. Акти здійснення і захисту сімейних прав та інтересів і виконання обов'язків	277

РОЗДІЛ 5. ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ ТА ПРАВОВА КУЛЬТУРА В МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН	311
5.1. Правова свідомість та її функції як складника механізму правового регулювання сімейних відносин.....	311
5.2. Потенціал правової культури та правові цінності як елементи механізму правового регулювання сімейних відносин.....	338

РОЗДІЛ 6. СИНЕРГІЯ ДОКТРИНИ СІМЕЙНОГО ПРАВА, СУДОВОЇ ПРАКТИКИ І МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН	368
6.1. Розвиток доктрини сімейного права та її вплив на законодавця та суб'єктів правозастосування.....	368
6.2. Вплив судової практики в сімейних справах на формування і реалізацію норм сімейного права	405

ВИСНОВКИ	420
-----------------------	------------

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	436
---	------------

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

абз. – абзац

ВС – Верховний Суд

ВСУ – Верховний Суд України

ДРАЦС – державна реєстрація актів цивільного стану

ЄСПЛ – Європейський Суд з прав людини

ККУ – Кримінальний кодекс України

КМУ – Кабінет Міністрів України

КРКпШС – Кодекс Республіки Казахстан про шлюб та сім'ю

КСУ – Конституційний Суд України

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення

МПР – механізм правового регулювання

МПРСВ – механізм правового регулювання сімейних відносин

НАПрНУ – Національна академія правових наук України

ОДРАЦС – орган державної реєстрації актів цивільного стану

п. (п. п.) – пункт

ст. (ст. ст.) – стаття (статті)

СКУ – Сімейний кодекс України

ЦЗЛР – Цивільний закон Латвійської Республіки

ЦКУ – Цивільний кодекс України

ЦКЧР – Цивільний кодекс Чеської Республіки

ч. – частина

ІНТРОДУКЦІЯ

Україна будує державну сімейну політику на принципах суверенітету та автономії сім'ї, паритету між жінкою і чоловіком в усіх сферах життєдіяльності, якнайкращого забезпечення прав та інтересів дитини, максимально можливого врахування прав та інтересів інших вразливих членів сім'ї, а також на засадах наступності поколінь. Все це віддзеркалює стрижневі ідеї, що закладені в «підмурку» МПРСВ, метою якого є утвердження правової ідилії в кожній сім'ї. Проте наявні концептуальні трансформації на початку третього тисячоліття в підходах до правового регулювання суспільних відносин в Україні та за її географічними межами не можуть не вплинути, зокрема, на особливу «гавань», своєрідну царину приватного буття – сімейно-правову сферу. Адже в ній насамперед з моменту набрання чинності головного правового регулятора сімейних відносин в Україні минуло понад 18 років. За цей час відбулося максимальне розгортання диспозитивних засад сімейно-правового регулювання, з'явилося багато нових норм та інститутів сімейного права, які потребують або нового («свіжого») бачення, або є такими, що підлягають негайній модернізації. Крім того, незаперечно ствержувати, що частина норм сімейного права нашої держави, що становлять «підмурок» МПРСВ, потребують розвитку на підставі позитивного досвіду правового регулювання сімейних відносин у зарубіжних країнах.

Наявні дисертації українського авторства на рівні доктора юридичних наук не спрямовані на формування концептуального бачення МПРСВ. Крім того, через об'єктивні причини частина наукових досягнень базується на колишньому сімейному законодавстві України та тодішній практиці його застосування, зокрема, йдеться про дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук: З. В. Ромовської «Проблеми захисту в радянському сімейному праві» (1986 р.); І. В. Жилінкової «Проблеми правового режиму майна членів сім'ї» (2000 р.).

Докторські дисертаційні праці наших сучасників та сучасниць (Л. В. Красицької «Проблеми здійснення та захисту особистих та майнових прав батьків і дітей» (2015 р.); О. А. Явор «Юридичні факти в сімейному праві України» (2018 р.); О. І. Сафончик «Шлюбні правовідносини в Україні: теорія і практика» (2018 р.); В. О. Кожевникової «Науково-теоретичні засади обмеження прав суб'єктів сімейних відносин» (2019 р.); М. В. Менджул «Теоретичні проблеми дії принципів сімейного права» (2020 р.); В. А. Ватраса «Джерела сімейного права» (2020 р.); В. І. Труби «Поняття та загальна класифікація сімейних правовідносин» (2021 р.); Л. М. Токарчук «Влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, як реалізація принципу державної охорони» (2021 р.)) мають інші предмети сімейно-правових досліджень. Помітними також є докторські дисертації українських процесуалістів, в яких віддзеркалено актуальні аспекти матеріального (сімейного) права, зокрема: М. М. Дякович «Охорона і захист сімейних прав нотаріусом: цивільно-правовий аспект» (2015 р.) та Г. В. Чурпіти «Концептуальні засади захисту сімейних прав та інтересів у порядку неповного цивільного судочинства» (2016 р.). Проте більшість учених згадує про МПРСВ або уривчасто, оскільки зазначена проблематика тісно пов'язана з різними інститутами та нормами сімейного права, або їх професійний фокус спрямований на формування спеціальних знань лише про деякі елементи, що входять до «архітектоніки» такого механізму. Крім того, доводиться констатувати, що донині комплексно не розкрито проблеми та потенціал правової свідомості та правової культури в МПРСВ. За професійною «ширмою» також не може бути авторське бачення синергії доктрини сімейного права, судової практики і МПРСВ.

«Платформою» для провадженого дослідження МПРСВ стала наукова спадщина таких класиків української та зарубіжної правової думки різних періодів її динаміки: А. М. Александрова, С. С. Алексєєва, В. К. Бабаєва, В. І. Бошка, С. М. Братуся, В. П. Воложаніна, Є. М. Ворожейкіна, В. П. Грибанова, В. І. Даніліна, І. В. Жилінкової, С. П. Індиченка, О. С. Йоффе, Д. А. Керімова, В. І. Кисіля, О. В. Красавчикова, О. Е. Лейста, В. В. Луця, В. Ф. Маслова, Г. К. Матвєєва, О. М. Нечаєвої, Д. І. Меєра, В. А. Ойгензіхта,

М. Т. Оридороги, З. А. Підпригори, О. А. Пушкіна, С. І. Реутова, В. О. Рясенцева, Г. М. Свердлова, М. В. Цвіка, П. А. Чеберяка, Ю. С. Червоного, Я. М. Шевченко, Г. Ф. Шершеневича.

Використані також надбання таких учених сучасності: О. Є. Аврамової, С. М. Бервена, Т. В. Боднар, В. І. Борисової, С. Б. Булеци, В. А. Ватраса, І. В. Венедіктової, М. К. Галянтича, В. С. Гопанчука, С. Д. Гринько, А. Б. Гриняка, Н. О. Давидової, І. О. Дзери, О. В. Дзери, М. М. Дякович, А. С. Довгерта, В. Ю. Євко, І. В. Жилінкової, Ю. О. Заїки, В. Я. Калакури, І. Р. Калаура, Ю. Ю. Калиновського, В. С. Ковальської, В. О. Кожевникової, А. М. Колодія, Н. М. Конончук, А. В. Коструби, О. О. Кота, О. В. Кохановської, Л. В. Красицької, Н. М. Крестовської, Ю. В. Кривицького, О. Д. Крупчана, Н. С. Кузнецової, О. М. Куракіна, М. В. Логвінової, І. С. Лукасевич-Крутник, Р. А. Майданика, Л. О. Макаренко, М. В. Менджул, О. В. Михальнюк, Є. О. Мічуріна, Л. А. Музики, О. О. Отраднаної, М. Д. Пленюк, С. О. Погрібного, Т. С. Подорожної, О. М. Пономаренко, В. Д. Примака, О. С. Простибоженка, П. М. Рабіновича, О. В. Розгон, З. В. Ромовської, О. І. Сафончик, І. Я. Сенюти, О. В. Синегубова, С. О. Сліпченка, В. М. Сломи, І. В. Спасибо-Фатєєвої, М. О. Стефанчука, Р. О. Стефанчука, Л. М. Токарчук, В. І. Труби, Н. В. Федорченко, С. Я. Фурси, Є. О. Харитонова, О. І. Харитонівої, О. І. Чепис, Г. В. Чурпіти, С. І. Шимон, Р. Б. Шишки, О. А. Явор, О. С. Яворської, В. Л. Яроцького та ін. Це праці, наукові положення яких прямо або опосередковано впливають на розв'язання кола поставлених завдань дослідження.

Зазначені вище обставини створили наукове «поле» (сприятливий дослідницький простір) для всебічного пізнання МПРСВ, теоретико-методологічне та прикладне значення якого обумовлене низкою функцій, що виконує кожен із елементів, який згідно із авторським баченням входить до його «архітектоніки».

Автор монографії *«Проблеми та потенціал механізму правового регулювання сімейних відносин»* прагне розв'язати наукову проблему, яка полягає в розробленні концепції МПРСВ, придатної для впровадження ефективних законодавчих рішень і вдосконалення правозастосовної практики України в цій сфері. Визначеній меті підпорядкована низка завдань дослідження, зокрема: розкрити

поточний стан і перспективи наукової думки щодо МПРСВ; представити авторську візію правового регулювання сімейних відносин, а також визначити поняття, ознаки та «архітектоніку» його механізму; окреслити поняття, ознаки, види і типи норм сімейного права; розкрити проблеми та потенціал застосування до регулювання сімейних відносин актів цивільного законодавства; окреслити перспективи застосування аналогії закону до регулювання сімейних відносин; розкрити проблеми та потенціал спеціалізованих (атипових) норм сімейного права; охарактеризувати правові звичаї в МПРСВ; сформулювати поняття правового саморегулювання сімейних відносин, а також окреслити поняття, систему та функції сімейних договорів та домовленостей; визначити поняття юридичних фактів в сімейному праві та їх функції; окреслити поняття, ознаки, види та функції сімейних правовідносин; охарактеризувати акти здійснення і захисту сімейних прав та виконання сімейних обов'язків; окреслити правову свідомість та її функції як складника МПРСВ; розкрити потенціал правової культури та правові цінності як елементи МПРСВ; окреслити розвиток доктрини сімейного права та її вплив на законодавця та суб'єктів правозастосування; визначити вплив судової практики в сімейних справах на формування і реалізацію норм сімейного права; сформулювати пропозиції, спрямовані на розвиток норм сімейного права («підмурка» МПРСВ).

Нормативно-правову основу дослідження ставлять джерела правового регулювання сімейних відносин в Україні та зарубіжних країнах (Азербайджанській Республіці, Боснії і Герцеговині, держав Європейського Союзу, Князівстві Андорра, Князівстві Монако, Північній Македонії, Республіці Албанія, Республіці Вірменія, Республіці Ісландія, Республіці Казахстан, Республіці Киргизстан, Республіці Молдова, Республіці Таджикистан, Республіці Узбекистан, Сан-Марино, Швейцарській Конфедерації).

Науково-теоретичною основою дослідження є автореферати дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата юридичних наук; дисертації на здобуття зазначених наукових ступенів, а також – наукового ступеня доктора філософії в галузі права; енциклопедичні та тлумачні джерела; збірники наукових статей, присвячених пам'яті видатних учених в сфері приватного права (Д. В. Бобрової, І. В. Жилінкової, Я. М. Шевченко), унікаль-

ну серію якої започатковано громадською організацією «Ліга професорів права, докторів юридичних наук та докторів філософії в сфері права»; матеріали міжнародних та всеукраїнських науково-практичних заходів (конференцій, круглих столів), у тому числі, присвячених пам'яті видатних цивілістів (Ч. Н. Азімова, Є. В. Васьковського, В. П. Маслової, Г. К. Матвеева, Ю. Г. Матвеева, О. А. Пушкіна, Ю. С. Червоного); монографії (як одноособові, так і колективні); навчальні посібники; науково-практичні коментарі сімейного законодавства; підручники; статті в фахових наукових виданнях України та іноземних держав, значна частина яких входить до міжнародних наукометричних баз даних.

До емпіричного складника дослідження належать матеріали правозастосовної практики, серед яких чільне місце посідають: практика ЄСПЛ; постанови ВС та його Пленуму; акти КСУ.

Принагідно висловлюю щирі вдячності: за наукове консультування доктору юридичних наук, професору, дійсному члену (академіку) НАПрНУ, заслуженому діячу науки і техніки України, Голові Верховної Ради України *Стефанчуку Руслану Олексійовичу*; за рецензування цієї монографії (доктору юридичних наук, професору, заслуженому юристу України *Гринько Світлані Дмитрівні*; доктору юридичних наук, професору, заслуженому юристу України *Трубі Вячеславу Івановичу*; доктору юридичних наук, професору, заслуженому працівнику освіти України *Шимон Світлані Іванівні*); за підтримку *Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»* та, зокрема, *кафедри підприємницького та корпоративного права*; за мудрість та натхнення *представникам і представницям київської, харківської, одеської та західноукраїнської шкіл цивілістики*; за вірність, любов і лояльність *рідним та спорідненим духом особам*, які вірили в мою наукову спроможність; *долі* за те, що проблеми та потенціал МПРСВ увійшли до кола моїх професійних уподобань.

З повагою
Віталій Чернега

РОЗДІЛ 1

ПЕРЕДУМОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФЕНОМЕНА МЕХАНІЗМУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

1.1. Стан наукової думки щодо механізму правового регулювання сімейних відносин та його іррелевантність із запитам (потребами) часу

Академіки НАПрНУ Р. О. Стефанчук, Н. С. Кузнецова констатують, що «інтеграція України до європейського простору, інтенсивні глобалізаційні процеси, розробка в Європі та загалом у світі численних рекомендаційних актів гармонізаційного спрямування становлять нові виклики перед українською державою в сфері нормопроєктування і спонукають до врахування європейських тенденцій в процесі вдосконалення приватноправового законодавства».¹ Тому, як зауважує Р. О. Стефанчук, «сучасний розвиток суспільних відносин в Україні вимагає серйозного переосмислення ролі та значення права у суспільному житті. ... Правовий механізм виявився багато в чому непридатним для вирішення нових викликів, які ставляться перед ним».² Це повною

¹ Рекодифікація цивільного законодавства: виклики часу: монографія / за заг. ред. Н. С. Кузнецової. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 7.

² Стефанчук Р. О. Вихідні доктринальні засади щодо формування немайнового цивільного права. *Проблеми цивільного права та процесу*: тези доп. учасників наук.-практ. конф., присвяч. світлій пам'яті О. А. Пушкіна (м. Харків, 19-20 травня 2017 р.). Харків: ХНУВС, 2017. С. 54.

мірою стосується МПРСВ.³ Адже саме СКУ,⁴ як відзначає згаданий вище вчений та державний діяч, має бути «спрямований на покращення правового регулювання та охорони відповідної сфери суспільних відносин».⁵

Категорію МПР уперше, в 60-х роках минулого сторіччя, запропонував упровадити до наукового обігу М. Г. Александров. Тоді слідом за ним метр юриспруденції, класик цивілістики С. С. Алексеев суттєво розвинув його концепт. Насамперед ідеться про монографію вченого «Механізм правового регулювання в соціалістичній державі» (1966 р.),⁶ яку було опубліковано у видавництві «Юридична література» за межами України, але в складі СРСР, до якого тоді входила наша держава.

Саме відтоді цей феномен викликав неабиякий інтерес не лише для С. С. Алексеева, який впродовж усієї своєї наукової діяльності переймався цією проблематикою, але і для кількох поколінь правознавців.

Помітною є також дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук П. А. Чеберяка «Роль судової практики в удосконаленні механізму цивільно-правового регулювання», публічний захист якої відбувся в м. Києві в 1993 р.⁷

Це, попри те, що свого часу деякі правники (зокрема, Л. Корчевна в статті «До критики поняття «механізму правового регулювання», опублікованій в журналі «Право України») сумнівно ставилися до існування самого поняття МПР. За словами цієї авторки, воно з'явилося в радянському правознавстві в період,

³ Чернега В. М. Перспективи дослідження механізму правового регулювання сімейних відносин. *Інтеграція юридичної науки і практики як основа сталого розвитку вітчизняного законодавства*: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 13-14 листопада 2020 р.). Дніпро: Дніпровський гуманітарний університет, 2020. С. 63.

⁴ Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. *Законодавство України. Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>

⁵ Стефанчук Р. О. Проблеми реформування та кодифікації сімейного законодавства в Україні. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2002. Вип. 4. С. 142.

⁶ Алексеев С. С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве. М.:Юрид. лит., 1966. 187 с.

⁷ Чеберяк П. А. Роль судової практики в удосконаленні механізму цивільно-правового регулювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 1993. 26 с.

коли вся радянська наука ототожнювалася з природничою наукою; усталене розуміння МПР «зорієнтоване на причинно-механічну картину світу, згідно з якою вважалося, що всі явища викликаються причинами та оцінюються відповідно до законів механіки».⁸ Тоді як цивілісти-сучасники нашої держави наводять вагомі контраргументи, з якими складно не солідаризуватися. Так, С. О. Погрібний наголошує, що категорія МПР має посісти «своє, належне лише їй місце в структурі правових явищ і процесів».⁹

Услід за згаданим вище автором, О. О. Отраднова аргументовано підкреслює, що для правознавства є виправданим застосування притаманних природничим наукам методів аналізу явищ як системи взаємопов'язаних складників. На думку згаданої дослідниці, поняття МПР дає змогу розглядати норми, інші регулятори, юридичні факти, правовідносини як «цілісність», показуючи їх зв'язок та взаємодію. Крім того, вчена переконана, що це дає змогу «уявити їх у «працюючому вигляді», тим самим характеризуючи результативність правового регулювання, його готовність гарантувати досягнення поставлених законодавцем цілей».¹⁰

Імпонує думка О. О. Кота, який стверджує, що поодинокі критичні погляди не позначаються на поширеності категорії МПР, яка органічно увійшла до наукового обігу.¹¹

Зазначений складний, але водночас цікавий феномен системно дослідив О. М. Куракін, який в 2016 р. у видавництві «Просвіта» опублікував монографію, присвячену загальнотеоретичним аспектам сучасного МПР.¹² У тому самому році О. М. Куракін захистив дисертацію на здобуття доктора юридичних наук за темою:

⁸ Корчевна Л. До критики поняття «механізму правового регулювання». *Право України*. 2003. № 1. С. 117-119

⁹ Погрібний С. О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2009. С. 134.

¹⁰ Отраднова О. О. Механізм цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2014. С. 27.

¹¹ Кот О. О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав: проблеми теорії та судової практики: монографія. Київ: Алерта, 2017. С. 194.

¹² Куракін О. М. Сучасний механізм правового регулювання: загальнотеоретичні аспекти: монографія. Запоріжжя: Просвіта, 2016. 465 с.

«Механізм правового регулювання: теоретико-правова модель».¹³ Помітною в цій царині є дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: Ю. В. Кривицького, в якій висвітлено спеціалізовані норми в МПР.¹⁴ О. Я. Кархут у дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук розглянула загальнотеоретичні аспекти МПР відносин у сфері освіти.¹⁵

Крім того, протягом тривалого часу складно знайти навчальний контент із теорії права, в яких би ігнорувався МПР. Йому виокремлюють спеціальну главу, розділ або параграф у навчальних посібниках та підручниках із загальнотеоретичної юриспруденції.

МПР як у загальнотеоретичному, так і в галузевому праві не позбавлений уваги наукової громадськості. На початку третього тисячоріччя в Україні підготовлено низку монографій, а згодом захищено низку дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук, що присвячені лише окремим ракурсам механізму *цивільно-правового регулювання*. Це праці: В. Л. Яроцького «Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин» (2007 р.);¹⁶ С. О. Погрібного «Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України» (2009 р.);¹⁷ С. О. Сліпченка «Механізм правового регулювання особистих немайнових відносин з оборотоздатними об'єктами» (2014 р.);¹⁸ О. О. Отраднової «Механізм цивільно-правового

¹³ Куракін О. М. Механізм правового регулювання: теоретико-правова модель: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.01. Харків, 2016. 436 с.

¹⁴ Кривицький Ю. В. Спеціалізовані норми права в механізмі правового регулювання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2010. 260 с.

¹⁵ Кархут О. Я. Механізм правового регулювання суспільних відносин у сфері освіти: теоретико-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Київ, 2014. 21 с.

¹⁶ Яроцький В. Л. Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2007. 442 с.

¹⁷ Погрібний С. О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2009. 412 с.

¹⁸ Сліпченко С. О. Механізм правового регулювання особистих немайнових відносин з оборотоздатними об'єктами: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Харків, 2014. 453 с.

регулювання деліктних зобов'язань» (2014 р.);¹⁹ А. В. Коструби «Юридичні факти в механізмі припинення цивільних майнових відносин» (2015)).²⁰

Окремо треба відзначити дисертаційну роботу О. О. Кота (2017 р.), в якій сфокусовано увагу на окремих аспектах механізму *цивільно-правового регулювання* в розрізі здійснення та захисту суб'єктивних *цивільних прав*.²¹

Варто також згадати монографію М. Д. Пленюк та А. В. Коструби «Юридичні факти в доктрині приватного права України» (2018 р.).²²

У 2019 р. захищено дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук «Механізм *цивільно-правового регулювання сервітутних відносин* в Україні», автором якої є представник нової генерації цивілістів – В. В. Мазур.²³

Торік було захищено дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему «Моральні засади суспільства в механізмі *цивільно-правового регулювання*», в якій К. Ю. Валігура розкрила сутність механізму *цивільно-правового регулювання*.²⁴

Значний доробок міститься в науковій спадщині академіка НАПрНУ В. В. Луця. Приміром, цей вчений розглядав: договір у МПР *цивільних відносин*,²⁵ строки (терміни) у механізмі *цивільно-*

¹⁹ Отраднова О. О. Механізм цивільно-правового регулювання деліктних зобов'язань: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2014. 500 с.

²⁰ Коструба А. В. Юридичні факти в механізмі припинення цивільних майнових відносин: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2014. 440 с.

²¹ Кот О. О. Проблеми здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2017. 550 с.

²² Пленюк М., Коструба А. Юридичні факти в доктрині приватного права України: монографія. Київ: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. 288 с.

²³ Мазур В. В. Механізм цивільно-правового регулювання сервітутних відносин в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2019. 242 с.

²⁴ Валігура К. Ю. Моральні засади суспільства в механізмі цивільно-правового регулювання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2021. 240 с.

²⁵ Луць В. Договір як регулятор цивільних відносин. *Право України*. 2012. № 9. С. 19-25; Луць В. В. Договір у механізмі правового регулювання цивільних правовідносин. *Методологія приватного права (теоретичний дискурс та*